

РАЦІОНАЛЬНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

У статті викладено основні аспекти раціональності у діяльності системи вищої освіти. Визначено цілі вищої освіти, критерії оцінювання її якості, а також місце вищого навчального закладу в системі вищої освіти. Досліджено та поєднано наявні атрибути раціональності у діях вищої школи по відношенню до інших суб'єктів менеджменту вищої школи.

The article deals with the main aspects of rationality in activity of the system of higher education. The purpose of higher education, criterion of estimation of its quality are stated, a place of higher education institution in system of the higher education is defined. Attributes of rationality in actions of the higher school in relation to other subjects of management of the higher school are investigated and connected.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Система вищої освіти (СВО) має риси, що відрізняють її від інших соціально-економічних систем, які продукують суспільні блага, оскільки споживання освітніх послуг передбачає користь не лише безпосередньо споживачу, але й суспільству у цілому. Оскільки раціональність діяльності вищої освіти полягає в раціональній поведінці усіх суб'єктів СВО, чиї інтереси мають бути задоволені та сполучені у ході реалізації місії вищої освіти, то доцільним є поступовий розгляд характеристик раціональної поведінки кожного суб'єкта СВО за наявності трьох основних складових раціональності. На думку автора, розпочати варто з аналізу якісних характеристик. За ідеальну варто вважати ситуацію, коли вищевказані інтереси є повністю задоволеними.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Методологічну основу даного дослідження становлять комплексний аналіз і системний підхід до вивчення першоджерел та літератури в області раціонального розвитку та становлення системи вищої освіти. Найбільш помітний вплив на пошук атрибутів раціональності у діях вищої школи по відношенню до інших суб'єктів менеджменту вищої школи за останні роки висвітлено в публікаціях таких авторів: Н. Бородчук, І. Гищук, М. Згуровський, М. Кісіль, Є. Ланюк, О. Романовський, О. Слюсаренко, Т. Фініков, Г. Черніченко, Л. Шаульська, І. Шевляков, Л. Шевченко, Л. Яворська.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), ухваленій в 1994 році, зазначено, що вітчизняна СВО не задовольняє вимог, які постають перед нею в умовах розбудови української державності, культурного та духовного відродження українського народу. Це виявляється в невідповідності освіти запитам особистості, суспільним потребам та світовим досягненням людства; знеціненні соціального престижу освіченості та інтелектуальної діяльності; спотворенні цілей та функцій освіти; бюрократизації всіх ланок освітньої системи [1]. Отже, цей документ фіксує повну або часткову відсутність у розвитку системи вищої освіти України атрибутів раціональності.

Постановка завдання. У більшості випадків дискусія щодо стану вищої освіти ведеться мовою абстрактних цифр і фактів (зростання кількості студентів на 10 тис. населення, розвиток мережі вищого навчального закладу (ВНЗ), постійне підвищення статусу ВНЗ, у першу чергу, до рівня національних тощо) відокремлено від інших сфер суспільства, що не завжди дозволяє виявити її глибинні проблеми. Тому додатково до традиційного кількісного аналізу цієї сфери необхідно вдаватися і до якісного аналізу деяких «не поверхових» явищ у вищій освіті з метою напрацювання найменш помилкової стратегії її розвитку у близькій та віддаленій перспективі [2]. Наскільки раціональною є

діяльність ВНЗ можна зрозуміти через виконання ними основної місії – це урахування інтересів суб'єктів менеджменту вищої школи (МВШ) окремо та у комплексі. Першочерговим завданням дослідження є визначення міри наявності у діях системи вищої освіти атрибутів раціональності по відношенню до місії вищої школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Президент України В. Янукович під час засідання Комітету з економічних реформ визначив цілі діяльності системи вищої освіти країни: «Україна посідає у світі одне із чільних місць за часткою громадян з вищою освітою, але за якістю системи освіти країна лише на 56-му місці. Треба змінювати наголоси. Наголос треба робити на результат – освіта має готувати кваліфікованих, затребуваних на ринку праці фахівців. У цьому напрямі вже зроблені перші кроки, зокрема, спільно з роботодавцями підготовлена рамка кваліфікацій, але цього недостатньо й потрібно рухатися далі» [3].

Якість освіти – це низка системно-соціальних якостей і характеристик, які визначають відповідність системи освіти прийнятним вимогам, соціальним нормам, державним освітнім стандартам. Отримання якісної освіти безпосередньо залежить від якості самих вимог (цілей, стандартів і норм), якості ресурсів (програми, кадровий потенціал, контингент абітурієнтів, матеріально-технічне забезпечення, фінанси і т.д.) та якості освітніх процесів (наукова та навчальна діяльність, управління, освітні технології), які безпосередньо забезпечують підготовку фахівців [4, с.83].

Головними цілями підприємницької та маркетингової діяльності ВНЗ є: відкриття нових напрямів підготовки фахівців; розширення переліку спеціальностей на існуючі напрями підготовки фахівців та для підвищення кваліфікації; підвищення якості підготовки фахівців; підвищення іміджу ВНЗ в очах громадськості, абітурієнтів; відкриття нових і прискорених форм навчання [5, с.190].

Основним механізмом підвищення якості вищої освіти є рейтингування ВНЗ. Проте, насправді, рейтинг є методом підвищення комерційної привабливості вищої школи. В умовах недостатнього бюджетного фінансування національної освіти і науки українські ВНЗ усіх форм власності, як суб'єкти економічно-господарської діяльності, постали перед необхідністю конкурувати на світовому ринку освітніх послуг і вирішувати проблеми самофінансування. Для отримання необхідних коштів вітчизняні ВНЗ використовують у своїй статутній освітньо-науковій діяльності такі складові елементи ринкової економіки, як: підприємництво, маркетинг, менеджмент, інноваційна та інвестиційна діяльність тощо.

Підприємницько-маркетингова діяльність ВНЗ охоплює раціональну номенклатуру освітніх послуг – перелік спеціальностей (професій). Реалізація цього завдання, передусім, має враховувати фактори попиту на конкретну спеціальність (професію) і можливості щодо підготовки відповідних фахівців.

В ідеальних умовах моніторинг працевлаштування повинен стати основною підставою престижності ВНЗ та набуття ним місця в національному рейтингу. При цьому автор вважає, що даний рейтинг повинен враховувати ще низку додаткових показників, зокрема:

- кількість публікацій в зарубіжних наукових виданнях та доповідей, що були представлені на міжнародних наукових та науково-практичних конференціях;
- кількість студентів-призерів міжнародних та всеукраїнських предметних олімпіад;
- кількість викладачів із закордонних університетів, які працюють у вітчизняному ВНЗ за контрактом;
- кількість позитивних рецензій на дисертації на здобуття освітньо-наукового ступеня кандидата наук (доктора філософії);
- середній бал випускників ВНЗ за результатами незалежного державного тестового оцінювання;
- кількість випускників ВНЗ, які навчалися або продовжили навчання за кордоном, а також кількість іноземних студентів, що здобули у ВНЗ освітньо-кваліфікаційні та освітньо-наукові рівні за програмами обміну університетів.

Ці критерії оцінювання якості вищої освіти мають за мету поглиблення її зв'язку з міжнародними освітніми та науковими стандартами, а також заохочення постійного обміну

досвідом вітчизняних університетів з університетами інших країн (насамперед з країн-учасниць Болонського процесу).

Місце ВНЗ в даному рейтингу повинно стати підставою щодо присвоєння йому національного статусу, рівня акредитації, визначення державного замовлення на підготовку спеціалістів та виділення частки державного фінансування. Така реформа, з одного боку, дозволила б тісніше пов'язати вищу освіту з потребами національної економіки, обумовлюючи зацікавлення вищих навчальних закладів у працевлаштуванні своїх випускників та, відтак, наданні їм необхідних для цього знань і навичок, а, з іншого, стимулювала б конкуренцію між самими ВНЗ, змушуючи їх постійно вдосконалювати якість своєї освіти [6].

Конкуренція і змагання між ВНЗ, які постійно посилюються та збільшуються на місцевому, регіональному, національному і міжнародному рівнях, вибудовують їх реальну ієрархію, в якій кожен заклад займає своє місце, залежно від досягнень і здобутків. Ієрархія визначає як лідерів, так і аутсайдерів [7, с.153–154].

Незалежним рейтингом ВНЗ України вже традиційно є «Компас», укладачем якого виступає Київський міжнародний інститут соціології (КМІС). Так, при розрахунку рейтингу «Компас–2012» враховувалися наступні критерії: задоволеність випускників ВНЗ отриманою ними вищою освітою і можливістю її застосування в трудовій діяльності, сприйняття роботодавцями якості освіти в українських ВНЗ, сприйняття експертами якості освіти в українських ВНЗ, а також критерій співробітництва між ВНЗ і компаніями-роботодавцями. Цей рейтинг є спробою об'єктивної оцінки ефективності системи вищої освіти України з позиції безпосередніх споживачів (абітурієнтів, батьків, студентів і випускників), громадськості та потенційних інвесторів-роботодавців [8].

Очевидно, що орієнтація системи освіти на результат, а не на процес навчання, вимагає координації зусиль держави, громадськості, роботодавців для створення ефективного відкритого механізму оцінки якості надаваних освітніх послуг, а також умов формування та розвитку інтелектуального потенціалу держави.

На даному етапі варто відмітити наявні спроби окремих ВНЗ, громадських організацій, благодійних фондів, роботодавців створити певні раціональні засоби впливу на розвиток СВО України, проте вони поки що мають поодинокий характер.

Відомо, що якість освітніх послуг залежить від таких головних складових, як: науково-освітній потенціал ВНЗ (професорсько-викладацький і науковий склад), рівень менеджменту у ВНЗ, кадрова політика, бібліотека і матеріально-технічна база, інформаційно-комп'ютерне та фінансове забезпечення, інфраструктура ВНЗ, гуртожитки, спортивні бази, а також від безпосереднього рівня підготовленості студента (якості його освіти – набутих знань на попередньому етапі навчання) [5, с.182].

Останніми роками попит на вищу освіту в Україні став просто безпрецедентним. Робочий клас, який так оспівувала радянська пропаганда, втратив престиж серед молоді, і сьогодні модно мати диплом про вищу освіту, а то і два. Тож попри народну мудрість, що міністрами всім не бути, комусь треба й на тракторі працювати, сьогодні 80 відсотків випускників шкіл вступають до вищих навчальних закладів, щоб отримати омріяний документ.

Склалася парадоксальна ситуація, коли ринок ВНЗ регулюється швидше вимогами абітурієнтів, уподобання яких є дисонансом до вимог роботодавців. Маючи фактично дві категорії споживачів – майбутніх фахівців та роботодавців – ВНЗ мали б виконувати роль посередника та регулятора між ними. Натомість, намагаючись задовольнити споживачів, так би мовити, «на вході», ВНЗ втратили цю роль, і продукт, який вони випускають «на виході», часто не влаштовує роботодавця. Це і є головним чинником дисбалансу між тим, що продукує ринок освітніх послуг, і тим, чого вимагає ринок праці. Пояснити зазначене дуже просто: від роботодавців навчальний заклад дивідендів не отримує, отже, й не має прямих економічних інтересів на ринку праці. Отже, ВНЗ щороку збільшують кількість першокурсників, орієнтуючись на бажання випускників шкіл отримати вищу освіту.

Саме диплом є сьогодні тим товаром, який пропонує обом категоріям споживачів вищий навчальний заклад. Якби своїх майбутніх випускників він продавав безпосереднім

роботодавцям (державі, підприємствам, установам) через систему фінансування навчання на основі економічної угоди, підхід був би іншим, адже товаром став би не диплом, а саме професійні навички. Не дивно, що якість освітніх послуг різко впала. А це, між іншим, поруч з низькою фаховістю молодих спеціалістів, тягне за собою у недалекому майбутньому й низький освітній рівень самих викладачів [9].

Сьогоднішні українські ВНЗ переважно є лише конвеєрами з масової видачі дипломів. Отримавши такий диплом, випускник університету чи академії дуже часто не може знайти роботу за спеціальністю, або ж змушений проходити додаткові курси підвищення кваліфікації чи набувати необхідних знань вже в процесі трудової діяльності. Причиною цього є слабка інтеграція вищої освіти в систему ринкових відносин у нашій державі [6].

Одночасно в Україні відбувається інтенсивна комерціалізація системи професійної освіти, що змінює статус освітнього блага. Ці процеси йдуть все інтенсивніше, чому сприяють як постійно зростаючий попит населення на вищу освіту, так і недостатня увага держави до розвитку освітньої сфери. Унаслідок цього в країні утворилася мережа приватних навчальних закладів, а державні навчальні заклади почали надавати платні освітні послуги. Тобто знання поступово перетворюються на товар, а їх виробництво та поширення – на комерційну діяльність для одержання прибутку. Комерціалізація освіти призводить до того, що зміст і структуру освітніх послуг починає визначати не держава, а самі споживачі. Конкуруючи за гроші студентів, ВНЗ:

- відкривають «модні» спеціальності. Наприклад, 288 з 904 (тобто майже третина) вищих навчальних закладів України є або юридичними, або мають навчальні підрозділи (факультети, відділення, інститути) з підготовки юридичних кадрів. З них державних – 164, приватних – 124;
- знижують академічні стандарти, тобто створюють можливість одержання диплому ціною мінімальних затрат часу і сил студентів, наприклад, другої вищої освіти за 8–10 місяців, що не дозволяє опанувати необхідний обсяг професійних знань.

Причому якість платних освітніх послуг, зазвичай, не залежить від рівня їх оплати. Навпаки, освітяни, залучені до навчального процесу в приватних навчальних закладах, виявляють зацікавленість у зростанні цін на освітні послуги та прибутків свого навчального закладу, тобто, по суті, стають суб'єктами підприємницької діяльності. Переважають же короткострокові економічні інтереси, про що свідчить зростаюча з року в рік вартість навчання за контрактом.

Створюючи привілеї в освіті, а саме надаючи доступ до якісного навчання не найбільш обдарованим, а найбільш забезпеченим абітурієнтам, комерціалізація освіти позбавляє можливості одержати освіту значні прошарки молоді, різко звужує в подальшому конкурентоспроможність молодих працівників на ринку праці, загострює проблему безробіття, посилює соціальне розшарування, збільшує ймовірність маргіналізації, розвитку злочинності.

Особливої уваги суспільства потребує так звана елітарна професійна освіта. До її поширення спонукають два процеси: з одного боку, демонстраційний, престижний попит на професійні знання найбільш заможних верств населення; з іншого, пропозиція невідомих видів знань, новітніх освітніх технологій і методик навчання викладачами окремих ВНЗ при обмеженому наборі студентів до цих ВНЗ. У результаті якість професійної підготовки студентів істотно підвищується, однак стрімко зростає і вартість одного платного студентського місця. Грошові мотиви таким чином стають головними, а професійна освіта перетворюється на суспільне благо, що виключається зі споживання. Для значної частини потенційних студентів така освіта стає недоступною, проте її можуть отримати майже всі, хто має гроші (конкурентність освітніх благ для них низька) [10, с.292].

Вища школа, представлена в особі ректорів і викладачів ВНЗ, займає здебільшого консервативну позицію. У своїй більшості заклади освіти прагнуть зберегти статус-кво: забезпечити достатнє державне фінансування та, відповідно, зберегти викладацькі й адміністративні кадри. Навіть ті університети, які активно налагоджують співпрацю безпосередньо з роботодавцями, зокрема відкривають центри кар'єри та запроваджують

спеціалізовані програми, є достатньо пасивними щодо впливу на формування державної освітньої політики для поліпшення взаємозв'язку освіти та ринку праці. Представники університетів хоча й підтримують необхідність підвищення якості викладання та посилення конкурентоспроможності випускників, в основному обмежують свої кроки доповненнями до навчальних програм і укладанням окремих контактів з великими роботодавцями, без будь-якого впливу на державну політику. Більшість представників вищої школи також наголошують, що підготовка кваліфікованих працівників безумовно важлива, але це далеко не єдине завдання вищої освіти [11, с.21]. Отже, у результаті, держава отримує систему вищої освіти, в якій кожен із суб'єктів у своїй поведінці керується власними раціональними інтересами, проте у сполученні їхня діяльність є повністю нераціональною та не відповідає місії МВШ.

У 2012 році навіть у провідних столичних ВНЗ на окремі напрямки підготовки після першого етапу зарахування залишилися вільними 90% місць. Це свідчить про те, що для більшості українців головним є вступ до ВНЗ, а не здобуття конкретної спеціальності. Очевидно, що Міністерству освіти і науки України варто замислитися над тим, чи не варто зменшити кількість напрямків підготовки, на які можуть подавати заяви абітурієнти в межах одного ВНЗ. Такий крок полегшить життя працівникам приймальних комісій, які оброблятимуть у декілька разів менше інформації, а також примусить задуматися над вибором професії самих абітурієнтів.

Сьогодні існують явні загрози національним інтересам в освітній галузі, насамперед у сфері професійної освіти та її конкурентоспроможності, через:

- недостатнє фінансування освіти (6,46% від ВВП у 2008 р. проти 7% у 2007 р.);
- застарілу матеріальну базу, відсутність у більшості ВНЗ науково-технічної (НДІ, КБ, дослідних виробництв тощо) та інноваційної інфраструктури (технопарків, технологічних центрів, інкубаторів технологічного бізнесу тощо). Рівень зношеності основних фондів освітніх закладів в Україні перевищує цей показник у сфері матеріального виробництва. Недосконалою є технологічна структура основних фондів: на частку обладнання припадає лише 15% загального обсягу. Останнім часом відтворення основних фондів майже не відбувається;
- низьку заробітну плату викладачів, які змушені працювати в трьох-чотирьох ВНЗ одночасно, а звідси – неефективна наукова діяльність (нею реально займаються лише 20 % науково-педагогічних працівників);
- відтворення і передавання студентам неконкурентних знань;
- звільнення найбільш талановитих викладацьких кадрів;
- поширення в системі вищої освіти корупції [11, с.292–293].

Загальними проблемами вищої освіти України є: нестача підручників, особливо україномовних; низький рівень комп'ютеризації та інформатизації навчального процесу, особливо в педагогічних вищих навчальних закладах; проблеми студентської сім'ї, яка наразі знаходиться у складних економічних, житлово-побутових та соціально-психологічних умовах тощо [12, с.120].

Також відбувається ослаблення зв'язку ВО з наукою, що виявляється у скороченні кількості наукових досліджень, що ведуться у ВНЗ. Крім того, приватні ВНЗ, як правило, взагалі не займаються науково-дослідною діяльністю.

В Україні дві третини вищих навчальних закладів III і IV рівнів акредитації мають вік 20 і менше років. У розв'язанні необхідного та невідкладного завдання виведення вітчизняного університетського потенціалу на вищий світовий рівень варто, насамперед, зробити ставку на всебічну цільову державну і суспільну підтримку університетів, що мають не менше, як 100-річний досвід діяльності [13, с.76].

Здебільшого освітні стандарти застарілі, навчальні заклади внаслідок низького матеріально-технічного забезпечення, дефіциту інформації щодо потреб економіки в кадрах частіше керуються комерційними інтересами задоволення попиту населення на освітні послуги. Це знову ж таки призводить до того, що населення отримує вищу освіту, користуючись власними міркуваннями щодо престижу окремих спеціальностей та потреби у

відповідних фахівців. Дані стереотипи не завжди об'єктивні і є причиною формування кадрового потенціалу, невідповідного за кількістю і якістю потребам сучасного ринку праці України [14, с.224].

Складається ситуація, якщо ВНЗ не матиме державної фінансової підтримки та/або престижних замовлень, спонсорів і достатньої кількості студентів контрактників, то дуже скоро він опиниться у скрутному становищі. Минулі досягнення не задовольняють теперішні фінансові потреби. Тому для ВНЗ залишається єдиний шлях підприємництва. Для деяких закладів це видається складним і ризикованим. Але насправді баланс ризику змінюється. Промисловість, індустрія, організації й групи людей за межами ВНЗ, залучені до процесу глобальних змін, очікують від університетів позитивних і швидких змін. Це і нові технології, і нові кадри для наукових досліджень, і фахівці нової якості з новими знаннями, і нові спектри академічних послуг, і нові знання, що їх продукують ВНЗ [15, с.153–167].

Найчастіше, коло проблем, що стоять перед СВО України зводяться ученими до проблем діяльності самої вищої школи (ВШ), при цьому ігнорується її вплив на задоволення потреб суспільства, особистості та роботодавців. Як результат, маємо, наприклад, несвоєчасне реагування професійної освіти на потреби ринку праці України, що призводить до невідповідності одержаного диплома і посади, яку обіймає працівник. Відсутня раціональність при визначенні очікуваних результатів реалізації місії ВШ.

Отже, раціональність діяльності ВНЗ України можна оцінити, якщо поєднати наявні атрибути раціональності у діях ВШ щодо інших суб'єктів МВШ (табл. 1).

Таблиця 1

Ступінь задоволення вищою школою інтересів суб'єктів МВШ

Атрибут раціональності	Назва суб'єкту МВШ			
	вища школа	держава (суспільство)	споживач	роботодавець
Цілі	Підвищення іміджу ВНЗ; відкриття нових і прискорених форм навчання [15].		Відкриття нових напрямів підготовки фахівців; розширення переліку спеціальностей; підвищення кваліфікації; підвищення якості підготовки фахівців [15].	Треба змінювати наголоси. Наголос треба робити на результат – освіта має готувати кваліфікованих, затребуваних на ринку праці фахівців [6].
Механізми	Рейтинг є методом підвищення комерційної привабливості ВШ... Підприємницько-маркетингова діяльність ВНЗ охоплює раціональну номенклатуру освітніх послуг – перелік спеціальностей (професій) [6]. Конкуренція і змагання визначає як лідерів, так і аутсайдерів [7]. Якість освітніх послуг залежить від таких головних складових, як: науково-освітній потенціал ВНЗ, рівень менеджменту у ВНЗ, кадрова політика, бібліотека і матеріально-технічна база, інформаційно-комп'ютерне та фінансове забезпечення, інфраструктура ВНЗ, гуртожитки, спортивні бази, а також від рівня підготовленості студента [14]			

Результат	<p>Створення псевдо ВНЗ та їх комерціалізація, коли на навчання зараховують всіх охочих, ну й корупція – це те, що зруйнувало нашу систему освіти... якість освітніх послуг різко впала [9].</p> <p>Сьогоднішні українські ВНЗ великою мірою є лише конвеєрами з масової видачі дипломів [6].</p> <p>Знання поступово перетворюються на товар, а їх виробництво та поширення – на комерційну діяльність для одержання прибутку [10].</p> <p>Багато представників ВШ наголошують, що підготовка кваліфікованих працівників безумовно важлива, але це далеко не єдине завдання вищої освіти [11].</p> <p>Недостатнє фінансування освіти, застаріла матеріальна база, відсутність науково-технічної та інноваційної інфраструктури, низька заробітна плата викладачів, звільнення найбільш талановитих викладацьких кадрів, поширення в системі вищої освіти корупції [10].</p> <p>Нестача підручників, особливо україномовних, низький рівень комп'ютеризації та інформатизації навчального процесу [12].</p> <p>Ослаблення зв'язку ВО з наукою, скорочення кількості наукових досліджень, що ведуться у ВНЗ [13].</p> <p>Освітні стандарти застарілі, навчальні заклади керуються комерційними інтересами задоволення попиту населення на освітні послуги [14].</p>	<p>Україна посідає одне із останніх місць за можливістю доступу до освіти. Діти, які мають лише талант, у нас не можуть вступити до ВНЗ [9].</p> <p>Комерціалізація освіти призводить до того, що зміст і структуру освітніх послуг починає визначати не держава, а самі споживачі...</p> <p>Комерціалізація освіти позбавляє значні прошарки молоді можливості одержати освіту, різко звужує конкурентоспроможність молодих працівників на ринку праці, загострює проблему безробіття, посилює соціальне розшарування, збільшує ймовірність маргіналізації, розвитку злочинності [10].</p> <p>Населення отримує вищу освіту, користуючись власними міркуваннями щодо престижу окремих спеціальностей та потреби у відповідних фахівцях [14].</p>	<p>Сьогодні 80 відсотків випускників шкіл вступають до ВНЗ, щоб отримати омріяний документ [9].</p> <p>Для більшості українців головним є вступити до ВНЗ, а не здобути конкретний фах.</p> <p>Проблеми студентської сім'ї, яка нині знаходиться у складних економічних, житлово-побутових та соціально-психологічних умовах [12].</p>	<p>Ринок ВНЗ регулюється швидше вимогами абітурієнтів, уподобання яких є дисонансом до вимог роботодавців... Продукт, який вони випускають «на виході», часто не влаштовує роботодавця [9].</p> <p>Формування кадрового потенціалу, невідповідного за кількістю і якістю потребам сучасного ринку праці України [14].</p>
-----------	--	---	--	---

Висновки і перспективи подальших розробок. Можна сказати, що раціональність діяльності вищої школи визначається на найвищому державному рівні, де, зокрема, декларується захист інтересів роботодавців. На етапі цілепокладання ВНЗ погоджуються, у першу чергу, з необхідністю задоволення інтересів споживачів освітніх послуг та самої ВШ. Проте, основним мотивом поведінки вищої школи залишається прибутковість її діяльності.

Дана мета не може призвести до раціонального сполучення інтересів усіх суб'єктів МВШ та вибору раціональних механізмів (засобів) реалізації місії МВШ. Комерціалізація освіти веде до повної нераціональності дій ВШ по відношенню до інших суб'єктів ринку освітніх послуг і має негативні наслідки навіть для самої ВШ.

Список використаної літератури

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896 «Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>.
2. Згуровський М. Дипломована псевдоосвіта, або Суперечності перехідного періоду у сфері вищої освіти України [Електронний ресурс] / М. Згуровський // Дзеркало тижня. Україна. – № 6. – 2006. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/EDUCATION/diplomovana_psevdoosvita_abo_superechnosti_perehidnogo_periodu_u_sferi_vischoyi_osviti_ukrayini.html.
3. Освіта має готувати затребуваних на ринку праці фахівців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/news/30951>.
4. Кісіль М. В. Оцінка якості вищої освіти / М. В. Кісіль // Вища освіта України. – 2005. – № 4 (14). – С. 82–87.
5. Романовський О. О. Підприємницька діяльність ВНЗ: шляхи виживання / О. О. Романовський // Європейський вектор економічного розвитку. – 2010. – № 1 (8). – С. 182–190.
6. Ланюк Є. Вища освіта в Україні: варіант реформування [Електронний ресурс] / Є. Ланюк. – Режим доступу: <http://zgroup.com.ua/article.php?articleid=5203>.
7. Clark B.R. Sustaining Change in Universities. Continuities in Case Studies and Concepts / B. R. Clark // The Society for Research into Higher Education & Open University Press. SL6 2QL. – England: McGraw-Hill, 2004. – 212 p.
8. Оприлюднені результати рейтингу вузів «Компас–2012» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/news/29452>.
9. Гищук І. Спеціалістів з вищою освітою дедалі більше, а кваліфікованих кадрів бракує [Електронний ресурс] / І. Гищук, Л. Яворська // Голос України. – № 67 (4317). – 2008. – Режим доступу: http://www.mlsp.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=77516.
10. Шевченко Л. С. Освітня безпека України в умовах глобалізації / Л. С. Шевченко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2009. – № 4. – С. 291–296.
11. Шевляков І. Освітня реформа: зв'язок освіти та ринку праці / І. Шевляков, Н. Бородчук // Міжнародний центр перспективних досліджень. – К.: Оптима, 2011. – 24 с.
12. Фініков Т. В. Сучасна вища освіта: світові тенденції та Україна / Т. Фініков. – К.: Таксон, 2002. – 176 с.
13. Слюсаренко О. Вік і досвід («вислуга років») університетів як чинник досягнення ними світового класу / О. Слюсаренко // Вища освіта України. – № 1. – 2012. – С. 75–79.
14. Черніченко Г. О. Попит на освітні послуги: шляхи наближення до потреб роботодавців / Г. О. Черніченко, Л. В. Шаульська // Університетські наукові записки. – 2007. – № 3 (23). – С. 224–230.
15. Романовський О. О. Підприємницький шлях до незалежності вищих навчальних закладів / О. О. Романовський // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 3. – С. 153–167.

Прийнято до друку 28.05.2013